

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ**

**ПРОБЛЕМИ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ
XIX – початку XX ст.**

ВИПУСК XVII

КИЇВ – 2010

Проблеми історії України XIX – початку XX ст. – Київ: Інститут історії України, 2010 р. – Випуск XVII. – 444 с.

Пропоноване видання є сімнадцятим за ліком випуском наукових студій відділу історії України XIX – початку XX ст. Інституту історії України НАН України. Збірник продовжує традицію публікації результатів науково-дослідницької діяльності співробітників, аспірантів та здобувачів відділу, працівників провідних вітчизняних наукових установ та викладачів вищих навчальних закладів України.

У збірнику висвітлюється широке коло актуальних і дискусійних проблем соціально-економічного, суспільно-політичного, культурного та релігійного життя українських земель у XIX – на початку XX ст., національного руху українського народу у вказаний період.

Наукові доробки, що ввійшли до випуску, можуть бути корисними не лише ученим-історикам, викладачам та студентам вищих навчальних закладів гуманітарного профілю, а й усім небайдужим до минулого України.

Редакційна колегія: *О.П. Ресніт*, д.і.н., професор, член-кореспондент НАН України (голова редколегії), Інститут історії України НАНУ, *О.О. Крижановська*, к.і.н., старший науковий співробітник (секретар редколегії), Інститут історії України НАН України.

Члени редколегії: *В.Й. Борисенко*, д.і.н., професор, Національний педагогічний університет ім. М.П. Драгоманова, *О.І. Гуржій*, д.і.н., професор, провідний науковий співробітник, Інститут історії України НАН України, *О.В. Добржанський*, д.і.н., професор, Чернівецький державний університет імені Юрія Федьковича, *Г.Д. Казьмирчук*, д.і.н., професор, Київський національний університет ім. Тараса Шевченка, *В.П. Коцур*, д.і.н., професор, член-кореспондент Академії педагогічних наук України, Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет, *О.М. Леbedенко*, д.і.н., професор, Ізмаїльський державний педагогічний інститут, *О.А. Удод*, д.і.н., професор, Інститут історії України НАН України, *Л.Ф. Циганенко*, д.і.н., професор, Ізмаїльський державний педагогічний інститут, *В.С. Шандра*, д.і.н., провідний науковий співробітник, Інститут історії України НАН України, *Н.А. Шип*, д.і.н., професор, завідувачка кафедрою суспільних наук, Українська академія зовнішньої торгівлі.

Рецензенти: д.і.н., проф. *Л.В. Баженов*, д.і.н., проф. *В.П. Капелюшний*, д.і.н., доцент. *І.А. Фареній*.

Згідно постанови президії ВАК України від 26.05.2010 р. №1-05/4 видання внесено до переліку фахових видань з історичних наук (Бюлетень ВАК України, №6, 2010).

Літературний редактор: *В.І. Кузнєцов*.

Набір підготувала: *О.В. Фастовець*.

Оригінал-макет підготувала: *Корженівська А.В.*

Видається за рішенням Вченої ради Інституту історії України НАН України.

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації КВ №6739 від 04.12.2002 р., видане Державним комітетом інформаційної політики, телебачення та радіомовлення України.

Електронна адреса: E-mail – pravhram@rambler.ru

Problems of the History of Ukraine of XIX – Beginning XX cc. – Kyiv: Institute of the History of Ukraine, 2010. – XVII Edition. – 444 p.

The proposed issue is the seventeenth release a compilation of scientific studies of the history of Ukraine XIX – early XX century department of Ukraine History Institute. Edition continues the tradition of publishing the results of scientific research staff, graduate students and applicants of the department, leading national scientists and scientific institutions of higher education in Ukraine.

The collection covers a wide range of topical and controversial issues of socio-economic, social, political, cultural and religious life of Ukrainian lands in the nineteenth early twentieth century., Ukrainian national movement of people in that period.

The articles of the edition can be useful not only to scientists, historians, teachers and university students of humanities, but all indifferent to the past of Ukraine.

Editorial Board: *O.P. Reent*, Doctor of History, Professor, Corresponding Member of the National Academy of Sciences of Ukraine (Head of editorial board), Institute of the History of Ukraine of the National Academy of Sciences of Ukraine, *O.O. Kryzhanov's'ka*, Candidate of History, Senior Scholar (Secretary of editorial board), Institute of the History of Ukraine of the National Academy of Sciences of Ukraine.

Editorial Board Members: *V.Y. Borysenko*, Doctor of History, Professor, M.P.Drahomanov National Pedagogical University, *O.I. Hurziy*, Doctor of History, Professor, Leading Scholar, Institute of the History of Ukraine of the National Academy of Sciences of Ukraine, *O.V. Dobrzhans'kyi*, Doctor of History, Professor, Yuriy Fed'kovych Chernivtsi State University, *H.D. Kaz'myrchuk*, Doctor of History, Professor, Taras Shevchenko Kyiv National University, *V.P. Kotsur*, Doctor of History, Professor, Corresponding Member of the Academy of Pedagogy of Ukraine, Pereyaslav-Khmel'nyts'kyi State Pedagogical University, *O.M. Lebedenko*, Doctor of History, Professor, Izmail State Pedagogical Institute, *O.A. Udod*, Doctor of History, Professor, Institute of the History of Ukraine of the National Academy of Sciences of Ukraine, *L.F. Tsiganenko*, Doctor of History, Professor, Izmail State Pedagogical Institute, *V.S. Shandra*, Doctor of History, Leading Scholar, Institute of the History of Ukraine of the National Academy of Sciences of Ukraine, *N.A. Shyp*, Doctor of History, Professor, Head of Social Sciences Department, Ukrainian Academy of Foreign Trade.

Reviewers: Doctor of History, Professor *L.V. Bazhenov*, Doctor of History, Professor *V.P. Kapelushniy*, Doctor of History *I.A. Farenii*.

According to decision of presidium of the Higher Certification Committee of Ukraine from 11.06.2003 p. №19-09/6 the edition is included to the list of professional publications in history (report of the Higher Certification Committee of Ukraine, №7, 2003).

Literary Editor: *V.I. Kuznetsov*

Composed matter by: *O.F. Fastovets'*

Layout by: *A.V. Korzenivska*

Published according to decision of Academic Council of Institute of the History of Ukraine of the National Academy of Sciences of Ukraine.

Certificate of state registration of printed medium KB №6739 from 04.12.2002, issued by State Committee of Information Policy, Television and Broadcasting of Ukraine.

E-mail: pravhram@rambler.ru

П Е Р Е Д М О В А.....	4
Розділ I. СТОРІНКИ ВІТЧИЗНЯНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ІСТОРІЇ.....	6
О.П. Реєнт (м. Київ). Хлібні ресурси України в добу капіталістичного розвитку (1861–1914 рр.)	6
О. Ю. Балицький (м. Ізмаїл). Становище приватновласницьких міст Бессарабії у ХІХ ст.	41
О. М. Донік (м. Київ) Підприємницькі об'єднання в Україні останньої третини ХІХ – початку ХХ ст.: від інституціоналізації інтересів до надрегіональних форм інтеграції	52
В. О. Куриленко (м. Київ). Економічна структура земельної власності міст Подільської та Волинської губерній у 1796–1860-х рр.	70
В. М. Орлик (м. Кіровоград). Спірне питання з історії оподаткування	78
В. С. Шандра (м. Київ). Земельно-майнові суперечки у совісних судах України (кінець ХVІІІ ст. – 1860-ті роки).....	84
Розділ II. ПОЛІТИЧНІ СТУДІЇ	100
О. О. Драч (м. Черкаси). Влада Російської імперії і вищі жіночі курси на початку ХХ ст.	100
Г. О. Корольов (м. Київ). Козацький автономізм ХVІІІ ст.: характер і тенденції	110
В. І. Милько (м. Київ). Участь депутатів від українських губерній та міст у роботі ІІІ державної думи Російської імперії: динаміка парламентської активності (1907–1912)	118
С. В. Таранець (м. Київ). Старообрядство і російський революційний рух на початку ХХ ст.	134
Б. М. Янишин (м. Київ). Інститут намісництва в Галичині у контексті політики австрійського уряду в українському питанні (1890-ті роки)	150
Розділ III. ВІЙСЬКОВІ РОЗВІДКИ	165
О. Ю. Кирієнко (м. Київ). «Українське питання» у діяльності військово-цензурних органів Російської імперії (1914–1917)	165
П. Г. Усенко (м. Київ). Чорноморський флот у перші місяці командування Олександра Колчака (липень–грудень 1916 р.).....	171

Розділ IV. КУЛЬТУРНІ Й ДУХОВНІ ПИТАННЯ	190
С. В. Громенко (<i>м. Сімферополь</i>). Ідеали романтизму як чинник подорожей польських мандрівників до Криму в першій чверті – середині XIX ст.	190
В. Г. Кириченко (<i>м. Київ</i>). Релігійний підхід до проблеми виховання у системі православної педагогіки В.Зеньківського (1881–1962 рр.)	196
І. А. Коляда (<i>м. Київ</i>). Сільський вчитель Наддніпрянської України: деякі аспекти соціально-професійного портрету (друга половина XIX – початок XX ст.)	204
І. Ф. Кучерявенко (<i>м. Ізмаїл</i>). Єдиновірство в Ізмаїльсько-Бессарабській старообрядницькій єпархії в XIX – першій половині XX ст.	212
О. В. Лисенко (<i>м. Київ</i>). Співпраця між передовою українською, російською, польською та єврейською інтелігенцією – як перший етап формування модерної української нації	220
А. М. Магурчак (<i>м. Київ</i>). «Українське питання» в діяльності А. Жука напередодні та під час Першої світової війни	239
О. М. Машкін (<i>м. Київ</i>). Іноземці в Україні у XVIII – першій половині XIX ст.: звички, поведінка, вподобання, елементи побуту	247
Н. В. Пархоменко (<i>м. Київ</i>). Історичні реліквії Києва – твори художнього металу XIX ст. (у фондах НХМУ)	267
А. М. Савочка (<i>м. Сімферополь</i>). Етноконфесійні благодійні товариства Таврійської губернії (друга половина XIX – початок XX ст.)	271
В. Е. Савчинський (<i>м. Севастополь</i>). Періодична преса: цензурна політика Російського уряду (друга половина XIX ст.)	280
Г. В. Степаненко (<i>м. Київ</i>). Детермінуючі чинники участі представників православного духовенства у процесі формування і активізації наукового потенціалу у сфері джерельної евристики та історичної регіоналістики (кінець XVIII ст. – 1860-ті рр.)	287
Н. П. Щербінін (<i>м. Тернопіль</i>). Літературна спадщина І. Г. Наумовича в контексті національно-культурного відродження українців Східної Галичини (друга половина XIX ст.)	323
Розділ V. БІОГРАФІЧНІ СТУДІЇ	333
Ю. В. Берестень, О. Л. Левін (<i>м. Дніпропетровськ</i>). Народний трибун менонітських колоній молочної – Абрагам Тіссен	333
О. О. Крижановська (<i>м. Київ</i>). Сторінки з історії кріпосної інтелігенції (київський період творчої діяльності художника-реставратора Федора Солнцева)	344

Т.М. Ніколаєва (м. Київ). Меценат української культури В.В. Тарновський (молодший).....	368
Розділ VI. ІСТОРИОГРАФІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ	373
В.С. Великочий (м. Івано-Франківськ). Австро-Угорська політика в Галичині періоду першої світової війни: штрихи до аналізу української історіографії	373
І.Я. Дзира (м. Київ). Українське літописання у науковій спадщині І.Я. Франка.....	390
Розділ VII. ТЕОРЕТИЧНІ ПУБЛІКАЦІЇ	411
В.Б. Молчанов (м. Київ). Теоретичні підходи до вивчення життєвого рівня населення України у другій половині XIX – на початку XX ст.	411
Розділ VIII. РЕЦЕНЗІЇ	438
Крижановська О.О. Гордуновський О.М. Організація, розвиток та напрямки хлібної торгівлі в Україні у XIX ст. – Черкаси, 2010 – 320 с.	438

Наукове видання

ПРОБЛЕМИ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ
XIX — початку XX ст.
Випуск XVII
Збірник статей

Літературний редактор: *В. І. Кузнєцов*
Набір підготувала: *О. В. Фастовець*
Оригінал-макет підготувала: *А. В. Корженівська*

Підписано до друку 23.12.2010 р. Формат 70×100/16
Ум. друк. арк. 36,0. Обл. вид. арк. 34,0.
Наклад 300. Зам. 1. 2011 р.

Поліграф. д. ця Ін-ту історії України НАН України
Київ 1, Грушевського, 4.